

Tekst kirjutatud 26.04.1994 ORURK-i komisjonile
Peep Varju, riikliku komisjoni tegevesimees

Eestlaste hävitamine Venemaal 1937. ja 1938. aastal

I. Sissejuhatus

Eestlaste arvu kohta Venemaal ei ole olnud kuigi palju täpseid andmeid, eriti pärast seda, kui algasid massilised repressioonid vähemusrahvuste vastu 1930-tel aastatel. Tsaari-Venemaal kasvas pidevalt Eestist väljarännanute arv. Kui näiteks 1897. aasta rahvaloendusega registreeriti kokku umbes 88 000 eestlast, kes elasid Venemaa piirides, ja neist 67 000 maal ning 21000 linnas, siis 1922. aastal oli ainuüksi Petrogradi kubermangus loendatud 101 400 eestlast. Seejuures oli veel loendusandmetele lisatud märkus, et arvesse ei ole võetud 28 000 optanti. Samal aastal on Venemaa kompartei Eesti seksioon fikseerinud vähemalt 266 nn eesti kolooniat, kus elas üle 200 000 eestlase. Vahemärkusena lisame, et Tartu rahulepingu alusel tuli nelja aasta jooksul (1920–1923) Venemaalt Eestisse tagasi 37 578 inimest. Hiljem takistasid kommunistid eestlaste opteerumist vahistades paljusid neist taotlejatest ning kodumaale pääsesid järgmistel aastatel vaid üksikud optandid. On teada, et 1. jaanuariks 1923 oli registreeritud Eestisse tagasipöördujate arvuks 92 325 eestlast. Veel on teada huvitavad andmed N. Liidus 1926. aastal toimunud rahvaloenduse kohta. Siit saame teada, et tolleaegsetes piirides elas Venemaal 154 159 eestlast, 151 112 lätlast, 134 049 soomlast ja 41 024 leedulast. Viimase, 1989. aasta rahvaloenduse andmetel fikseeriti u 46 000 eestlast, kes elasid N. Liidus väljaspool praeguse Eesti Vabariigi piire. Leningradi oblastis loendati 1989. aastal 2642 eestlast, Leningradis umbes 5000 ja kokku vaid 7642 eestlast. Sajandi alguses oli neid olnud 101 400. Kuidas on toimunud Venemaa ühe endise kubermangu piirides 67 aasta jooksul eestlaste arvu vähenemine umbes 100 000 inimese võrra?

Siiani on vähe tähelepanu pööratud eestlaste vastu suunatud massilistele repressioonidele Venemaal aastail 1937–1938. Tänapäeval nimetatakse seda aega Suure terrori aastateks, kui kõiki vähemusrahvusi Venemaal hävitati halastamatult lihtsalt rahvusliku kuuluvuse alusel ning miljonite kaupa. Eestlased moodustasid ohvrite seas väikese osa, kuid esitades loetelu kõigist nendest vähemusrahvastest, keda tabas selline saatus pärast *kõige demokraatlikuma* stalinliku konstitutsiooni kehtestamist 1936. aastal N. Liidus, saab selgeks toimunud kuritegude tegelik eesmärk.

II. Kuritegude planeerimine

Tutvumine seni täiesti salastatud dokumentidega annab võimaluse mõista kogu kuritegeliku nõukogude süsteemi tõelist palet ja tutvustada genotsiidikuritegude tegelikke kavandajaid, kümnete rahvaste ja kümnete miljonite inimeste hävitajaid. Dokumendid toestavad ümberlökkamatult, et kõigi eespool nimetatud kuritegude algataja oli kommunistlik partei eesotsas oma juhi Jossif Staliniga. Kuidas J. Stalin isiklikult alustas massioperatsioone rahvavaenlaste ja tervete rahvaste hävitamiseks, seda saab selgitada nende dokumentide alusel, kus on jäädvustatud tema poolt korrigeeritud ja alla kirjutatud juhtnöörid liiduvabariikide keskkomiteedele, kraide ja oblastite komiteedele.

Mõned näited kommunistliku partei kõrgeima juhtorgani *Poliitbüroo eriti salajasest kaustast*. (v.k. *Особая папка Политбюро*), mis on Moskva arhiivis.

Esimene dokument, mis on registreeritud 11. juunil 1937 kell 16.50. Selles teeb Stalin korralduse organiseerida kohtadel tööliste, talupoegade ja Punaarmee sõdurite miitingud ning võtta vastu resolutsioonid kõrgeima karistusmäära nõudmisega Tuhhatševskile, Jakirile, Ubarevitšile ja teistele kõrgematele sõjaväelastele. Juba ette teatatakse, et kohus langetab otsuse öösel ja see avaldatakse ajalehtedes järgmisel päeval 12. juunil.

Teine näide on dokument, mis Stalini poolt sai alla kirjutatud kell 20.40 ning läks käiku 3. augustil 1937. aastal ja oli suunatud kolhoositalurahvale. Diktaatori direktiivis antakse käsk poliitiliselt mobiliseerida kolhoosides rahvas selliselt, et igas oblastis organiseerida vähemalt 2–3 avalikku kohtuprotsessi selliste kahjuritite üle, kes olevat sisse tunginud rajoonide partei- ja nõukogude organitesse. Süüdistus tuleks suunata rajoonikomiteede sekretärade, täitevkomiteede esimeste ja teiste juhtivate töötajate vastu. Seega täpselt ettekirjutatud ülesanne kohalike juhtide hävitamiseks.

Kolmas dokument on 11. augustist 1937 partei juhi J. Stalini ja valitsuse poolt V. Molotovi allkirjadega. Sellega alustatakse kampaaniat viljavarumise komitee töötajate represseerimiseks parast seda, kui oli rahvavaenlaseks kuulutatud ja vahistatud selle komitee esimees Kleiner.

Neljas samalaadne dokument 2. oktoobrist 1937 kuulutab lindpriiks loomakasvatuses töötavad inimesed. Nende õela tegutsemise tulemusena olevat kariloomad massiliselt haigustesse nakatatud. Igale oblastile antakse ülesanne organiseerida 3-6 avalikku kohtuprotsessi talurahva osavõtul ja käsk ulatuslikult valgustada

neid protsesse ajakirjanduses. Paljastatud kahjurid tuli mõista mahalaskmisele ja kohtuotsuse täideviimisest teatada kohalikes ajalehtedes. Kui taolistel Poliitbüroo salajase kausta dokumentidel on tavaliselt kaks allkirja Stalinilt ja Molotovilt, siis mõne dokumendi, mahalastavate nimekirja servale on oma allkirjaga nõusolekut kinnitanud teised Poliitbüroo liikmed: L. Kaganovitš, K. Vorošilov, M. Kalinin, V. Tšubar jt.

Nagu näha nendest dokumentidest kasvas kurjategijatest riigijuhtide isu ohvrite järele iga kuuga aina suuremaks. Ei olnud vist ühtegi majandusharu või rahvusgrupp, mille või kelle vastu poleks organiseeritud Stalini isikliku korralduse järel massilist terrorikampaaniat rahvavaenlaste hävitamise sildi all. Hävitustöö loomulikuks finaalsiks oli see, et lõpuks hakati likvideerima sõnakuulelikke julgeolekutöötajaid endid sama halastamatult, nagu need olid ise varem surmanud tuhandeid süütuid inimesi. Eesmärgiks oli kaotada kõik jäljed toimunud kuritegelikust hävitustööst.

Kõigile varem nimetatud Poliitbüroo ja Keskkomitee otsustele või Stalini poolt ainuisikuliselt alla kirjutatud juhtnõoridele järgnesid otsekohe NKVD käskkirjad ja instruktsioonid nende otsuste praktiliseks täitmiseks. Näiteks, 30. juulil 1937 annab NKVD juht N. Ježov välja salajase käskkirja nr. 00447 massiliste vahistamiste korraldamiseks. Seda tulekski lugeda järgnenud Suure terrori alguseks. Kohe järgneb peaprokurör A. Võšinski šifrogramm kõikidele prokuröridele kohustusega aktiivselt osaleda neis operatsioonides ja isiklikult vastutada operatsiooni salastatuse eest. NKVD juht annab kokku selliseid täiesti salastatud käskkirju loendamatu hulga. Näiteks poola rahvusest isikute vahistamise käskkiri oli nr 00485. Kõik need salastatud NKVD käskkirjad on tänaseni hoiul Moskvas FSB arhiivis (endine KGB arhiiv).

III. Timukate tunnistused

Tänu Tomski Memoriaali ulatuslikule uurimistöole kohtuväliste massioperatsioonide kohta 1930–1940-tel aastatel, me saame kasutada materjale, kus on fikseeritud timukate, KGB-meeste tunnistused ning teha järeldusi toimunu kohta. Võib suure tõenäosusega väita, et Tomski oblastis tehtud analüüs ei tohiks palju erineda teistes piirkondades toimunud. Repressioonide dünaamika Tomski oblastis aastatel 1929 – 1939 näitab, et 10 aasta jooksul oli suurim ohvrite arv 1937. aastal – 62 % kõigist 10 aasta ohvritest. Järgmise 1938. aasta ohvrite arv oli 10%. Tähelepanu väärib suur hukatute arv. Suure terrori aastail 1937–1938 määrati

surmaotsus 76-le protsendile kõigist vahistatuist. Aastail 1930–1933 oli surmaotsuste osakaal 14 protsenti. Kokku määrati surmaotsuseid 10 aasta jooksul 57 %–le kõigist vahistatutest Tomski oblastis. Memoriaali andmetel oli Suure terrori aastail Tomski linnas vahistatud üle 30 000 inimese ja oblasti piirides ületas see arv 40 000 .

Mida rääkisid oma tööst usinad käsutäitjad, NKVD-mehed Tomski oblastist.

1. Aleksander Uspenski, endine Lääne-Siberi NKVD ülema asetäitja, kellele mõisteti surmaotsus jaanuaris 1940. Ülekuulamisel 17. augustil 1939 teatab ta järgmist „...trotskistliku pörandaaluse organisatsiooni purustamise sildi all me hakkasime massiliselt ja põhjendamatult arreteerima inimesi, kellel polnud midagi ühist selle pörandaaluse organisatsiooniga. Nende isikute kohta fabritseerisid süüdistusmaterjale uurijad ise. Seda tööd minu osavõtul viis läbi Tomski linna NKVD osakonna juhataja Ovtšinnikov“.
2. Ivan Ovtšinnikov, endine Tomski linna NKVD ülem, kes tribunali otsusega lasti maha 19. mail 1941. Väljavõte Lääne-Siberi ringkonna tribunali otsusest 24. märtsil 1941.
„Tomski linna NKVD ülemana Ovtšinnikov rikkus jämedalt 1937–1938 aastail revolutsioonilist seaduslikkust, teostas süüütute kodanike põhjendamatuid ja massilisi arreteerimisi, esitas neile süüdistusi kõige rangemates riiklikes kuritegudes. Kõigele lisaks, Ovtšinnikov arreteeris seadusevastaselt 56 partei- ja nõukogude töötajat. Uurimisega ta pressis neilt välja tunnistusi osavõtu kohta kontrrevolutsioonilises tegevuses. Mitte mingisuguste faktidega need tunnistused kinnitust ei leidnud.“
3. Ivan Maltsev, endine Novosibirski oblasti NKVD ülem, kellele mõisteti 8 aastat, suri vangilaagris 24. augustil 1940 a. „...Maltsev rikkus jämedalt troika määrust. Reeglina langetas otsuseid üksinda. Algul kutsus mõnikord kraikomitee esindajat, kuid pärast seda, kui seal olid kõik arreteeritud, ei olnud kraikomitee esindajat enam kohal. Samuti oblasti prokurör Barkov võttis algul troika tööst osa, kuid pärast tema enda arreteerimist ei võtnud keegi prokuratuurist troika tööst osa ...“. Need tunnistused andis P. Jegorov detsembris 1938.
4. P. Jegorov, endine NKVD ülem 78. diviisis, kellele tribunal mõistis 11. aprillil 1938 5 aastat vangistust. „Ootamatult saabus Tomski 10. detsembril 1937 Maltsev ja andis operatiivkoosseisu nõupidamisel sellised juhtnõu-rid: „Partei ja valitsus pikendasid „troikade“ tööd 1. jaanuarini 1938. Kahe-kolme päeva jooksul, mis on jäänud ülemnõukogu valimisteni, te

peate läbi viima ettevalmistuse operatsiooniks, aga 15. detsembril pärast valimisi ülemnõukogusse peate alustama arreteerimisi. Annan selleks kolm päeva... Me peame pingutama, kuna meie Uurali naabrid ületavad meid.....ROVSI järgi te peate andma vähemalt 1100 inimest, poolakate, lätlaste ja teiste järgi mitte vähem kui 600 inimest päevas, kuid summaarselt, ma olen veendunud, te jõuate nende päevadega 2000 inimeseni. Arvestage, et rida linnaosakondi (Kemerovo, Prokopje ja Stalini) võivad teid edestada. Nemad võtsid endale kõrgemad kohustused, kui mina praegu soovitasin....“

Need detsembris 1938 fikseeritud P. Jegorovi tunnistused on väga olulised mõistmaks, kuidas NKVD oskas organiseerida oma allüksuste vahel tõelise sotsialistliku võistluse inimeste tapmiseks.

5. Sergei Filippovitš, Narõmi krai NKVD operatiivtöötaja 1938. aastal:
„...oli ettekirjutus kõiki arreteeritud sakslasi lugeda fašistliku spionaaži –diversiooni organisatsiooni liikmeks ja ülekuulamise protokollid vormistada ettenähtud näidise, standardi järgi, arvestades sellise organisatsiooni olemasolu. Oli kindlaks määratud arreteeritute arv, keda ma pidin ööpäeva jooksul üle kuulama. 7–8 inimest tuli ööpäeva jooksul üle kuulata ja vormistada protokollid nende poolt süüid omaksvõtva tunnistusega.“
6. N. Ježov, NKVD ülem ja kõikide tapatalgute juht, kes Stalini käsul hukati, kirjutas vangistuses 23. novembril 1938. aastal sellise kirja Poliitbüroole (Stalinile): *„Vaatamata kõigile nendele suurtele puudustele ja vigadele minu töös pean ütleva, et Keskkomitee pideval juhtimisel NKVD hävitas vaenlasi tublisti. Annan bolševiku sõna ja kohustuse ÜK(b)P Keskkomitee ja sm. Stalini ees arvestada oma edasises töös kõiki õppetunde ja oma vigu, parandada end ja igal töölõigul, kuhu Keskkomitee peab vajalikuks mind suunata, õigustada Keskkomitee usaldust...“*. Küllap ta ei uskunud, et temagi lastakse maha nagu teised temale allunud timukad.

Tomski Memoriaali poolt kogutud materjalid annavad ülevaate väga paljudest NKVD poolt fabritseeritud rahvusgruppide organisatsioonidest, kes olevat ette valmistanud relvastatud ülestõusu. 1957. aastal teostatud uurimisega on kõik need süüdistused ümber lükatud tõendite puudumise tõttu. Nimetame mõned Tomski oblastis väidetavalt loodud organisatsioonid: eesti grupp, hiina grupp, korea grupp, poola sõjaline organisatsioon, vene üldsõjaline liit nimega ROVS, musulmanide sõjaline organisatsioon ja mitmed teised.

IV. Eestlaste saatuse

Seni puuduvad veel täpsed andmed kümnete tuhandete Venemaal elanud eestlaste saatuse kohta aastail 1937-1938. Eespool nimetatud dokumendid ja tunnistajate ütlused peaksid siiski andma ettekujutuse koletust vägivallast, mis tabas kõiki vähemusrahvaid Venemaal.

Toome täpsed andmed vaid nende piirkondade ja külade kohta, kust on pärit eestlased. Kes veel ellu jäid, need suutsid aastate jooksul välja selgitada oma lähedaste inimeste saatuse. Lähemal ajal on loota, et ilmub palju põhjalikum materjal nende inimeste traagilise saatuse kohta. Esimese näitena toome Krasnodari krai Uus-Eesti küla. 1990. aastal avaldatud Hilda Sabbo raamatus „Häving“ on väga täpselt kirjeldatud, kuidas hävis jõukas eesti küla. Öösel 28. juulil 1938 vahistati 95 selle küla eesti meest ja üks eesti naine, kokku 96 inimest. Pärast vahistamisi jäi külla alles 5 töøjõulist meest, kaks venelasest juhti ning 320 naist-last. Kolme kilomeetri kaugusel asunud Banatovi küla tabas sama saatuse. Samal päeval vahistati kõik selle küla 26 eesti meest ja nende saatuse kohta pole tänaseni ühtki teadet. Uus-Eesti küla 96-st vahistatust tuli kodukülla tagasi pärast sõda vaid kaks meest. Suurem osa meestest hukati pärast julma piinamist 4. oktoobril 1938 Krasnodaris. Teine grupp lasti maha mõned kuud hiljem ja üksikud neist saadeti Kaug-Põhja vangilaagritesse.

Milles süüdistati neid? Eestlased olevat ette valmistanud relvastatud vandenõu nõukogude võimu vastu. Relvi olevat neile toodud Eestist. Absurdsele süüdistusele allkirja saamiseks peksti ja piinati kõiki mehi, hiljem visati meelemärkuseta olekus lubjaauku. Kes valesüüdistusega paberile alla kirjutasid, need jäeti ellu ja määrati 10 aastat vangistust. 27. novembril 1990 Krasnodari krai julgeolekukomiteest saadud andmetel viidi surmaotsused täide ajavahemikul 4. oktoober kuni 13. november 1938. Sellel ajavahemikul hukati suurem osa Uus-Eesti küla meestest. Võib ainult aimata, et piinamistele vaatamata, suurem osa meestest end süüdi ei tunnistanud.

Parast meeste kadumist läks elu külas pikkamööda allamäge. Naiste elu läks järjest raskemaks ja lootusemaks. Parast sõda hakati külast lahkuma. Varem oli naaberkülade venelaste hulgas levitatud arvamust, et eestlastel on paremad maad käes ja pärast eestlaste lahkumist nende kodud hõivati. Aga pärast viimaste eestlastest põliselanike lahkumist, jätsid küla maha ka vene rahvusest uustulnukad. Hooned lagunesid või lõhuti maha, osa küla asupaigast sai üles küntud, osa kasv umbrohtu, nii nagu oli olnud enne küla asutamist.

Teiseks toome Krimmi oblasti julgeolekukomitee otsuse 8. aprillist 1991, kui toimus massilise terrori ajal hukatute õigeksmõistmine. 28. novembril 1938 lasti maha nn troika otsusega 36 eestlast, keda süüdistati kuulumises kontrrevolutsioonilisse diversiooni organisatsiooni. Nüüd selgus, et selles süüasjas puudus kuriteo koosseis.

Uus-Eesti küla saatus on iseloomulik sadadele eesti küladele Venemaal. Täpselt sama stsenaariumi järgi arreteeriti ühest Kasahstani eesti külast ühe korraga kõik 80 üle 16 aasta vanused meessoost isikud. Krasnojarski krai julgeolekukomitee õigeksmõistmise kampaania ajast aprillis 1991 nimetame kahte eestlaste gruppi. Esimesel juhtumil vahistati märtsis 1938 21 eestlast, kellest 10 hukati 22. augustil 1938; teisel juhul hukati 24. augustil 1938 kolhoosidest „Julgus“ ja „Võitlus“ 13 eestlast. Mõlemal korral oli süüdistuseks *väidetav* kuulumine spionaaži-diversiooni organisatsioonidesse.

Pihkva oblastis arreteeritud ja hukkunud eestlaste kohta on mitme aasta jooksul kogunud andmeid Ida-Eestlaste Seltsi liikmed. Suure töö tulemusena on välja selgitatud vähemalt 6084 eestlast, kes kahe aasta jooksul 1937 ja 1938 sattusid NKVD kätte. Esimene löök anti Pihkva oblastis eesti kommunistidele. 1937. aastal vahistati 828 kommunisti, järgmisel aastal arreteeriti veel 5256 eestlast. Paljude saatus on siiani teadmata. Kui aga arvestada Suure terrori aastate üldist statistikat ohvrite kohta Venemaal, siis oli nn 1. kategooria ohvrite, ehk mahalastute arv vähemalt 60 protsenti üldarvust. Siit saab järeldada, et Pihkva oblastis hukati kahe aasta jooksul ilma kohtuta umbes 3500 eestlast ja see oli 15 protsenti seal elanud eestlastest.

Leningradi oblasti kohta nii täpseid andmeid veel pole. Seal elas kõige rohkem eestlasi ja võib oletada, et ka hukatute arv on palju suurem, kui on fikseeritud Pihkva oblastis. Mõni näide siiski. Leningradis hukati rahvuste järgi sakslasi, poolakaid, soomlasi, eestlasi ja lätlasi. Pealkirjaga „*Eestlased*“ vormistati 4. mail 1938 akt 96 eestlase mahalaskmise kohta.

NKVD uurimistoimiku nr. 718884 järgi said süüdimõistva otsuse grupp eestlasi, kuhu kuulus 117 inimest. 25. oktoobril 1938 mõistis Leningradi oblasti NKVD neist surma 91 ja 26 ohvrit said karistuse 10 aastat vabadusekaotust. Vangilaagris hukkus neist 12. Kõik 103 ohvrit on postuumselt õigeks mõistetud. Kuhu kadusid ülejäänud eestlased Leningradi oblastist? Kas nad kõik on venestatud? Kolmes maakonnas elas kunagi 67 000 eestlast: Kingissepa maakonnas 9000, Luuga maakonnas 15 000 ja Gdovi maakonnas 43 000. On teada, et sõja ajal aastail 1942–

1943 tõid sakslased nendelt aladelt Eestisse umbes 4000 eestlast ja ingerisoomlast. Paljud nendest, seal sündinud eestlastest on siiani hädas oma võltsitud sünnitunnistuste ja passidega ning ka kodakondsuse saamisega. Kohalikud võimud tegid oma suva järgi eesti nimed venepärasteks. Sünnitunnistustele pandi isa nimeks Juhani asemel Ivan, ema nimeks Aliide asemel Lidia ja lastele vanemate poolt pandud nimigi venepärasesse kirjaviisi. Pärast 1937 ja 1938 aasta veriseid sündmusi vormistasid väga paljud vähemusrahvuste esindajad passi saamisel end venelasteks. Mõni tegi seda hirmust tuleviku ees, mõni aga ei saanudki sõnaõigust oma rahvuse määramisel.

Leningradi oblasti eestlaste saatuse iseloomustamiseks toome ara tabeli Leningradi parteijuhhi A. Kuznetsovi 1938. aasta otsusest nende 17 eesti küla likvideerimise kohta, kus eestlased moodustasid rõhuva enamuse rahvastikust

Tabel 1

Jk nr	Küla	Rajoon	Eestlaste arv	Elanikke kokku
1.	Araküla	Volossovo	277	346
2.	Bitinsk	Pljussa	177	294
3.	Darjinsk	Luuga	250	354
4.	Domkinsk	Strugokrasnensk	1188	1188
5.	Zimititsk	Volossovo	500	517
6.	Kamzovsk	Kreste	466	658
7.	Leineri	Novoselsk	515	522
8.	Lugovsk	Seredkinsk	578	578
9.	Lomovsk	Ljadsk	419	419
10.	Morgutovsk	Novoselsk	637	637
11.	Nazimovsk	Polnovsk	229	279
12.	Smolegovitsk	Volossovo	Likvideeritud 1926. aastal	
13.	Stolobsk	Polnovsk	151	317
14.	Tikopissi	Kingissepa	600	679
15.	Trutnevsk	Gdov	361	661
16.	Eesti	Tosna	946	1371
17.	Jablono–Eesti	Litškov	276	338

Kokku oli 17 küla elanikke 9152 ja nendest 7570 (80 %) olid eestlased.

V. Kokkuvõte

Käesolevas ülevaates toodud faktid ja sündmused on väike osa sellest hävingust, mida tõi eestlastele Venemaal kahe aasta jooksul toime pandud massiline terror. Arvestades poolleiolevaid uurimistöid, võib peatselt oodata põhjalikumaid ülevaateid. Selles töös kasutatud dokumentide alusel saame kokkuvõttena nimetada 20. sajandi ühe kõige kohutavama genotsiidkuriteo peasüüdlastena nimeliselt N. Liidu kommunistliku partei kõige kõrgemat juhtkonda ja need isikud on:

1. J. Stalin	kompartei juht Venemaal
2. V. Molotov	valitsuse juht terroriaastail
3. N. Ježov	NKVD ülem 1938. aasta lõpuni
4. L. Beria	NKVD ülem novembrist 1938
5. A. Võšinski	N. Liidu peaprokurör
6. M. Kalinin	Ülemnõukogu Presiidiumi esimees
7. A. Gorkin	Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär
8. L. Kaganovitš	Poliitbüroo liige
9. A. Mikojan	Poliitbüroo liige
10. K. Vorošilov	Poliitbüroo liige
11. V. Tšubar	Poliitbüroo liige
12. A. Kuznetsov	Leningradi kompartei juht
13. S. Martšuk	Krasnodari kraikomitee juht
14. G. Rakov	Orenburgi oblasti partei juht
15. A. Nikanorov	Arhangelski oblasti partei juht
16. I. Ovtšinnikov	Tomski linna NKVD osakonnajuhataja

Kasutatud allikad

1. Hilda Sabbo Häving. Tallinn, kirjastus Olion, 1990.
2. Ühing Memorial, Repressioonid aastail 1930 -1940.
3. Ajaleht „Moskovskije Novosti“, nr. 25, 21.06.1992.
4. D. Konts „Kas võrdsete võimaluste või võimu ja privileegide eest.“
5. FSB arhiiv Moskvas.
6. Venemaa kompartei Eesti sektsiooni arhiiv.